

Dögei Ilona - Ferge Zsuzsa

A szubjektív szegénység és néhány társadalmi érték megítélése - az állam szerepe

In: Sík E -Tóth I. Gy, szerk. 1998. *Zárótanulmány*. MHP 6. hullámának eredményeiről. 1998. február (BKE Szociológia Tanszék - TÁRKI) 188-194. o.

<http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a313.pdf>

1. Szubjektív szegénység ¹

A szegénység szubjektív² megélésének alakulását több alkalommal vizsgáltuk: először 1995-ben az öt országra kiterjedő SOCO³ kutatásnál, majd 1996-ban és 1997-ben (a SOCO-tól független mintán) az MHP⁴ felvételén belül, illetve 2000-ben egy 1000 fős országos reprezentatív mintán⁵. A négy vizsgálatnál az eredmények meglehetősen hasonlóak. A szubjektív szegénység szerinti megoszlások alig változtak. Az 1995 és 2000 közötti csekély elmozdulások (az önmagukat nem szegénynek vallók arányának előbb kis csökkenése, majd növekedése) nem igazán szignifikánsak. (1.1. sz. táblázat).

A szociológiai tényezők, hasonlóan az előző vizsgálatokban tapasztaltakhoz, egyértelműen és konzisztensen differenciálják a véleményeket. A szegénység érzete először is életkorfüggő: az életkor növekedésével arányosan nő a családjukat szegénynek érzők aránya: a 30 éves és fiatalabb korcsoportban 8 % a szubjektíve szegények aránya, a 60 évesnél idősebbek körében ennek több mint háromszorosa, 27 % a családjukat szegénynek érzők aránya. Az iskolai végzettség és a szubjektív szegénység érzete nagyon erős szignifikáns összefüggést mutat, ugyanakkor az összefüggés nem egyenesvonalú, a szegénység érzetének csökkenése nem arányos az iskolai végzettség növekedésével, illetve a "nem szegények" arányának növekedése nem arányosan mozog együtt az iskolai végzettség növekedésével: a szegénység érzetének alakulása törésvonalat mutat az iskolai végzettség szerinti csoportokban (1.2.sz. táblázat). A családjukat szegénynek érzők aránya legnagyobb a 8 általánosnál kevesebbet vagy 8 általánost végzettek körében, az ennél magasabb végzettségűek esetében viszont a szegénységérzet jelentősen csökken mégpedig az egyes csoportokban csaknem differenciálatlanul. Ugyanakkor a "nem szegények" aránya a szakmunkásképzőt vagy ennél magasabb iskolát végzettek csoportjaiban megnő, s a növekedés innen már arányos az iskolai végzettség növekedésével.

---

¹A kutatást az OTKA T 026067.sz. támogatásával hajtottuk végre.

² A szubjektív szegény mérésére a kérdezettek saját helyzetükre vonatkozó önbesorolását alkalmaztuk. Az erre vonatkozó kérdésünk a következő volt: "Mostanában sokat beszélnek nálunk a szegénységről. Ön a családját (a háztartását): teljes mértékben szegénynek tartja, időnként, bizonyos szempontból tartja szegénynek vagy egyáltalán nem tartja szegénynek?"

³Az ún. SOCO kutatás a rendszerváltás társadalmi következményeivel foglalkozik, s a bécsi Institut für die Wissenschaften von Menschen (IWM) égisze alatt folyt, ill. folyik. Az idézett adatfelvétel 1995 január-februárjában történt, országonként véletlenszerűen kiválasztott 1000 háztartásnál. A kutatás vezetői Ferge Zsuzsa, Sík Endre voltak. L. még Ferge et al, 1995.

⁴Ld. Ferge (1997), Dögei -Ferge (1998)

⁵ A kérdésblokk a SZONDA IPSOS 2000. augusztusi OMNIBUSZ kérdőívén szerepelt. 2000-ben, az előző adatfelvételektől eltérően, a minta nem a háztartásfőkre volt reprezentatív, így a kérdezés során a kérdezett személye családtag is lehetett, nem a háztartásfő. A családokban a kérdezett személy az esetek 56%-ában a főkereső, 44%-ban viszont nem az. A másik eltérést az előző adatfelvételehez képest az okozza, hogy 2000-ben kevesebb volt, a regresszióanalízis során az elemzésbe bevonható változók száma lényegesen kevesebb volt.

A "teljes szegénység" érzete tehát az alacsonyabb iskolázottságúakban az átlagosnál jóval nagyobb arányban van jelen: míg a teljes mintában 18 % az arányuk, addig a 8 általánosnál kevesebbet végzetek 35 %-a, a 8 általánost végzetek 27 %-a tartja családját szegénynek. Ezzel szemben a "nem szegénynek" aránya a mintában 24 %, ugyanakkor a szakmunkásképzőt végzetek 26 %-a, a középfokú végzettségűek 35 %-a, a felsőfokú végzettségűek 45 %-a mondja családjáról, hogy "nem szegény". A "nem szegények" arányának megnövekedése azt is magával hozza, hogy míg a felsőfokú végzettségűek azonos arányban, 45-45 %-ban érzik családjukat "néha szegénynek" és "nem szegénynek", míg a középfokú vagy ennél alacsonyabb iskolázottságúak több mint fele néha szegénynek érzi családját és a többiek az iskolai végzettség növekedésével a két pólus ellentétes oldalán csökkenő, illetve növekvő arányban helyezik el családjukat a "szegény" és "nem szegények" között.

Az utóbbi három adatfelvétel adatait tekintve, a "szegények" aránya 1997-ben a középfokú végzettségűek körében ugrott meg 1996-hoz képest, addig 2000-ben a felsőfokú végzettségűek körében nőtt meg a szegények aránya az előző évekhez képest (1.3.sz. táblázat). A "nem szegények" aránya a szakmunkás és középfokú végzettségűek csoportjában folyamatosan nőtt az elmúlt évek alatt, míg a "nem szegény" felsőfokú végzettségűek aránya némi emelkedés után, visszacsúszott és csaknem azonos az 1996. évvel.

A foglalkozási viszonyt illetően, a kérdezettek aktivitása és a szegénység szubjektív érzete szintén szignifikáns összefüggést mutat: az aktívak 10 %-a érzi családját "teljesen szegénynek", 31 %-a viszont egyáltalán nem tartja szegénynek (1.4.sz. táblázat). A jelenleg nem aktívak körében 24 % a "teljesen szegények", 18 % a "nem szegények" aránya. A "néha szegények" aránya az aktívak körében 59 %, a nem aktívakéban 58 %. Azaz a néha szegények aránya majdnem azonos az aktívak, nem aktívak körében, a két póluson viszont szegénységérzetük arányai felcserélődnek: az érzékelt szegénység aránya 10 %, tehát jóval kisebb az aktívak csoportjában, míg a nem aktívak körében ennek majdnem háromszorosa a szubjektíve szegények aránya, ezzel szemben a "nem szegény" arány 31 %-os az aktívaknál, a nem aktívak körében pedig 17 %.

Az aktív kérdezettek közül a vállalkozók 60 %-a érzi úgy, hogy családját elkerüli a szegénység. A vezetők, értelmiségiek körében 43 % ez az arány. Közülük majdnem ugyanennyien, 45 % -uk néha szegénynek érzik családját, 12 %-uk szerint teljesen szegény a családjuk.

Az aktívak közül szegénynek a segéd- és betanított munkások érzékelik legnagyobb arányban, 18 %-ban, a családjukat, ugyanakkor a vezetők, értelmiségiek körében is 12 % a szegények aránya. Szubjektíve "nem szegény" a vállalkozók 60, a vezetők, értelmiségiek 43 %-a, a szakmunkások, termelésirányítók 31, az irodai dolgozók 27 %-a, míg a segéd- és betanított munkások csoportjában 11% ez az arány (1.4.sz. táblázat). Azaz a segéd- és betanított munkások körében a "nem szegények" aránya jóval kisebb, mint más csoportokban.

A szegénységérzet az aktívak körében 2000-re, az elmúlt évek tendenciáihoz képest új vonásokat mutat: míg 1996-ban és 1997-ben egyetlen törésvonalat mutattak

az adatok⁶, és pedig a betanított- és segéd munkások csoportja volt a leszakadó réteg, addig 2000-ben a vezetők, értelmiségiek 12 %-a is szegénynek érzi családját (1.5.sz. táblázat). A szubjektív "nem szegények" aránya két csoportban mutat az elmúlt évek adatai szerint egyértelmű emelkedést: a vállalkozók és a szakmunkások körében. A többi csoportban fordított U alakú görbét ír le a "nem szegények" aránya: 1997-ben emelkedett 1996-hoz képest, míg 2000-re csökkent vagy az 1996-os szint közelébe, vagy a vezetők, értelmiségiek körében ennél is alacsonyabbra. Tehát a jelenleg aktívak körében a vezetők, értelmiségiek és a segéd- és betanított munkások csoportjában nőtt a szubjektív szegénységérzet, és csökkent a "nem szegények" aránya.

A nem aktívak körében legnagyobb arányban a munkanélküliek és a nyugdíjasok érzékelik úgy, hogy családjuk teljesen szegény. Az elmúlt évekhez képest a nyugdíjasok körében a szegénységérzet aránya változatlan maradt, míg a nem nyugdíjas inaktív keresők (pl. gyesen lévők) és az eltartottak körében az 1996-os szint alá csökkent (1.6.sz. táblázat). A munkanélküliek szegénységérzete 1997-hez képest csökkent, de míg így is magasabb, mint 1996-ban volt.

A gyerekszám gyenge összefüggést mutat a szubjektív szegénységgel. Ennek egyik lehetséges oka az, hogy a többgyermekes családok száma viszonylag alacsony, a családok 52 %-ban nincs gyerek, 25 % az egy gyermekes, 16 % a két gyermekes, 7 % a több gyermekes családok aránya. Alacsony számuk a többváltozós bontást nehezíti illetve torzítja az eredményeket.

A háztartások nagysága szintén gyenge összefüggést mutat a szubjektív szegénységgel: legnagyobb a "teljesen szegények" aránya a két fős családokban, 23 %, legalacsonyabb az öt fős családokban, ahol 13 % a szegények aránya. (A háztartások összetételéről nincsenek adataink.) Ugyanakkor ez előző adatfelvételek eredményeihez hasonlóan, a szegénység szubjektíve az elvált, megözvegyült, házastárs vagy élettárs nélkül élőket sújtja leginkább. Emögött feltehetően a keresők alacsonyabb száma áll egyik magyarázó tényezőként.

Régiók szerint Észak-Magyarországon a legerősebb a szubjektív szegénység megélése és Észak-Dunántúlon a legkisebb (1.7.sz. táblázat). Település-típusok szerint a szegénység érzete legerősebb a községekben és legkisebb mértékű a városokban, ugyanakkor a családjukat alkalmanként szegénynek érzők aránya községekben és városokban szinte azonos arányban magasabb mint a megyeszékhelyeken és Budapesten. A "nem szegények" aránya a település nagyságával egyenes arányban nő, legtöbb "nem szegény" Budapesten él, arányuk 31 %, míg a községekben lakók 19 %-a érzi családját nem szegénynek.

A szubjektív szegényre vonatkozó lineáris regresszió alapján az objektív szociológiai változók közül az iskolai végzettség, a munkajellegcsoport, a munkanélküliség, a 18 év alatti gyerekek száma, a biztonságok megélt deficitje, a biztonság - szabadság egyenlege magyarázzák 28 százalékban a szegénység érzetét. 1997-ben 0.33 volt a regresszióanalízis során kapott R négyzet értéke. Akkor az egyes magyarázó változók szignifikanciája erősebb volt. (1.8. sz. táblázat).⁷

---

⁶ Dögei-Ferge (1998)

⁷ Dögei-Ferge (1998)

1.1.sz. táblázat

A szubjektív szegénység mértéke az 1995. évi SOCO, az 1996 és az 1997. évi MHP-ben (háztartásfők válasza) és 2000-ben a SZONDA adatfelvételében

Minta	Teljesen szegény	Olykor szegény	Nem szegény	Együtt	N
SOCO (1995)	18	59	23	100	948
MHP (1996)	17	62	21	100	1744
MHP (1997)	17	61	22	100	1158
SZONDA (2000)	18	58	24	100	977

1.2. sz. táblázat

A szubjektív szegénység megoszlása az iskolai végzettség szerinti csoportokon belül %

SZONDA 2000							
Kérdezett iskolai végzettsége	Teljesen szegény	Olykor szegény	Nem szegény	Együtt	Isk.végz. szerinti megoszlás	Személyes jövedelem	N
N	176	568	230	974		760	
8 alatt	35	55	10	100	15	27901	143
8 oszt.	27	61	12	100	31	27983	298
szmk.	10	64	26	100	20	36266	195
Középfok	6	59	35	100	24	42008	233
Felsőfok	10	45	45	100	11	58087	105
Együtt	18	58	24	100	100	36094	974

1.3. sz. táblázat

A 'teljesen szegények' és 'nem szegények' aránya az iskolai végzettség szerinti csoportokon belül 1996-ban, 1997-ben és 2000-ben

Iskolai végzettsége	Teljesen szegények aránya % (a csoporton belül)			Nem szegények aránya % (a csoporton belül)		
	1996	1997	2000	1996	1997	2000
N	296	200	176	345	283	230
8 alatt	30	34	35	13	10	10
8 oszt.	30	32	27	9	11	12
Szmk.	13	12	10	18	17	26
Középfok	9	18	6	26	29	35
Felsőfok	3	3	10	44	51	45
Együtt	16	16	18	22	23	24

1.4. sz. táblázat

A szubjektív szegénység szerinti megoszlás az aktív keresők munkajelleg szerinti csoportjaiban

SZONDA 2000							
Munkajelleg Aktív kérdezett	Teljesen szegény	Olykor szegén y	Nem szegén y	Együtt	Mjell. szerinti megoszlás	Személyes havi jövedelem	N
N	39	243	129				
Vezető, ért.	12	45	43	100	16	54689	66
Vállalkozó	3	37	60	100	12	59818	49
Irodai dolg.	5	68	27	100	10	41042	43
Szaktmunk.	7	62	31	100	40	37172	164
Bet- és segédm.	18	71	11	100	22	27605	89
Együtt	10	59	31	100	100	36704	410

1. 5. sz. táblázat

A 'teljesen szegények' és 'nem szegények' aránya az aktív kérdezettek háztartásaiban (1996, 1997-ben az aktív háztartásfők.) munkajelleg csoportokon belül

Munkajelleg	Teljesen szegények aránya % (a csoporton belül)			Nem szegények aránya% (a csoporton belül)		
	MPH 1996	MHP 1997	SZONDA 2000	MHP 1996	MHP 1997	SZONDA 2000
N	47	30	39	194	188	129
Vezető, ért.	2	1	12	47	56	43
Vállalkozó	4	3	3	37	49	60
Irodai dolg.	5	7	5	26	35	27
Szaktmunk.	6	4	7	15	20	31
Bet., segédmunk	14	13	18	9	15	11
Együtt	6	5	10	25	33	31

1. 6. sz. táblázat A 'teljesen szegények' aránya a kérdezett foglalkozási viszonya szerint 1996-ban, 1997-ben (háztartásfő) és 2000-ben

Foglalkozási viszony	Teljesen szegények aránya % (a csoporton belül)		
	MHP 1996	MHP 1997	SZONDA 2000
Aktív	6	6	10
Nyugdíjas	26	25	26
Más inaktív (pl.gyes)	24	13	11
Munkanélküli	30	44	36

Eltartott	41	38	15
Együtt	17	16	18

1.7.sz táblázat

A szubjektív szegénység szerinti megoszlás településtípusok és régiók szerint képzett csoportokon belül

Településtípus	Teljesen szegény %	Olykor szegény %	Nem szegény %	N
Község	20	60	19	359
Város	14	64	22	248
Megyeszékhely	19	55	26	181
Budapest	19	50	31	188
Együtt	18	58	24	976
Régiók				
Kelet-Magyarország	19	59	22	205
Észak-Magyarország	25	61	14	122
Közép-Magyarország	17	59	24	191
Dél-Dunántúl	20	62	17	109
Észak-Dunántúl	11	60	29	161
Budapest	19	50	31	188
Együtt	18	58	24	976

1.8.sz. táblázat

A szubjektív szegénységre vonatkozó lineáris regresszió összefoglaló eredményei

	Szubjektív szegénység	
R négyzet	0.28	
Változók	Beta	Sig T
Iskolai végzettség	.12	.0167
Munkajelleg	-.15	.0020
Munkanélküli-e	.14	.0070
18 év alatti gyerek	-.11	.0205
Biztonság biztosítottság - fontosság egyenlege	.24	.0000
Biztonság vagy szabadság fontosabb-e	-.09	.0235

2. A rendszerváltás megítélése

2000-ben tehát a kérdezettek több mint fele a rendszert rosszabbnak ítéli az előzőnél, 26 %-uk ítéli jobbnak és 17 %-uk ugyanolyannak tartja (2.1. sz. táblázat).

Van némi elmozdulás a rendszer megítélésében: miközben a rendszert negatívan megítélők aránya nőtt 1997-ben 1995-höz képest, addig 2000-ben 1997-hez képest 2 %-nyit csökkent, de még így is magasabb mint 1995-ben volt. A rendszert jobbnak ítélok aránya egy U alakú görbét ír le az egyes adatfelvételek éveiben: 1997-ben volt a legalacsonyabb, s 2000-re ugyanolyan szintű lett mint 1995-ben volt. A két rendszert ugyanolyannak ítélok aránya - miközben 1997-ben és 1995-ben azonos volt - 2000-re csökkent 1997-hez képest.

A rendszer megítélése nem függ szignifikánsan a kérdezett nemétől, ugyanakkor a rendszerrel kapcsolatos vélekedéseket szignifikánsan befolyásolják más szociológiai jellemzők, mint az életkor, végzettség, munkajellegcsoport, családi állapot.

Életkort tekintve, a legfiatalabbak ítélik meg legpozitívabban a rendszert és a 41-50 év közöttiek ítélik meg a legnegatívabban: a rendszert jobbnak ítélok aránya az életkor növekedésével fokozatosan csökken, míg a rendszert rosszabbnak ítélok aránya az életkor növekedésével eleinte nő, majd 50 éves kor felett csökken, de jóval felette marad a fiatalabbak csoportjában jelzett negatív véleményt adók arányánál (2.2. sz. táblázat). A rendszer megítélése leginkább a fiatal, a 30 év alatti kérdezetteket osztja meg, csaknem azonos arányban tartják jobbnak és rosszabbnak a jelenlegi rendszert az előzőnél, míg a többi korcsoportban a kérdezettek több mint fele illetve kétharmada negatívan viszonyul a jelenlegi rendszerhez.

A rendszer pozitív megítélése az iskolázottság növekedésével csaknem folyamatosan emelkedik (kivételt a 8 általános végzettségűek képeznek). A teljes mintában a kérdezettek 27 %-a itéli jobbnak a jelenlegi rendszert, ugyanakkor a középfokú végzettségűek 39 %-a, a felsőfokú végzettségűek 51 %-a minősíti pozitívan a mostani rendszert (2.3. sz. táblázat). A rendszer negatív megítélése ellentétes tendenciát mutat: az iskolázottság növekedésével csökken a negatív megítélés, kivételt a 8 általánost végzettségűek képeznek, akik az összes kérdezett 55 %-os negatív véleményével szemben 73 %-ban minősítik negatívan a rendszert.

Az aktív kérdezettek fele 2000-ben rosszabbnak minősíti a jelenlegi rendszert, mint az előzőt, 18 %-a értékeli ugyanolyannak, és csaknem egyharmada, 32 %-a értékeli jobbnak (2.4. sz. táblázat). A foglalkozás és a rendszer megítélése szignifikánsan összefügg: a vezető beosztásúak és értelmiségiek fele jobbnak itéli a jelenlegi rendszert, a vállalkozók 38 %-a, az irodai dolgozók 27 %-a, a szakmunkások, termelésirányítók 31 %-a, míg a betanított- és segédmunkásoknak csupán egyötöde itéli jobbnak a rendszert az 1989 előttihez képest. Ugyanakkor az irodai dolgozók és a szakmunkások több mint fele, a segéd- és betanított munkások kétharmada rosszabbnak itéli a jelenlegi rendszert.

A nem aktív kérdezettek negatívabban viszonyulnak a jelenlegi rendszerhez mint az aktívak: 61 %-uk rosszabbnak tartja a jelenlegit, tehát 11 %-kal magasabb ez az arány, mint az aktívak körében volt, ugyanakkor a rendszert ugyanolyannak értékelők aránya hasonló mind két csoportban, viszont kisebb arányban tartják jobbnak a régi rendszerrel (2.5. sz. táblázat). A nem aktív kérdezettek utolsó foglalkozása szerint a volt irodai dolgozók (71 %) és a volt segéd- és betanított munkások (68 %) minősítik legnagyobb arányban rosszabbnak a jelenlegi rendszert. A volt vállalkozók 56 %-a, a szakmunkások 48 %-a, vezetők, értelmiségiek 40 %-a tartja robbnak a jelenlegi

rendszert. A volt vezetők és értelmiségiek a legmegosztottabbak a rendszer megítélésében: 47 %-uk jobbnak, 40 %-uk rosszabbnak minősíti.

A lakóhely és a régió szerint is szignifikáns különbségek vannak a rendszer megítélésében. A budapestiek a legmegosztottabbak a rendszerrel kapcsolatos véleményüket tekintve, csaknem azonos arányban minősítik a rendszert jobbnak (44 %) mint rosszabbnak (42 %), ugyanakkor a megyeszékhelyeken lakók 64 %-a, a városiak 55 %-a, a községben lakók 56 %-a rosszabbnak itéli a jelenlegi rendszert az előzőhöz képest. Régiók szerint Észak-Magyarországon lakók itélik meg legnagyobb arányban negatívan a rendszert, az itt lakók 71 %-a tartja rosszabbnak a jelenlegi rendszert.

A rendszer megítélése és az, hogy a kérdezett a szabadságokat vagy a biztonságokat értékeli fontosabbnak, szignifikánsan összefügg. A szabadságok és biztonságok egyenlegét tekintve, akik a szabadságot fontosabb tartják mint a biztonságot, illetve mindkettőt azonos mértékben tartják fontosnak, a legpozitívabban minősítik a rendszert: 40 %-uk jobbnak itéli és 45 %-uk rosszabbnak, míg a biztonságot 1-2 fokozattal fontosabbnak ítélik több mint fele rosszabbnak itéli a rendszert, illetve a biztonságot ennél is fontosabbnak ítélik kétharmada rosszabbnak tartja a rendszert.

Összességében a 30 év alattiak, a legalább középfokú vagy ennél magasabb végzettségűek, a nőtlenek, a budapestiek itélik meg legpozitívabban a rendszert.

2.1.sz. táblázat A rendszerváltás megítélése az egyes adatfelvételek évei szerint

	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000
Roszzabb	51	59	57
Ugyanolyan	23	23	17
Jobb	26	18	26
Együtt	100	100	100

2. 2.sz. táblázat A rendszer megítélése a kérdezettek életkor szerinti csoportjaiban

SZONDA 2000						
Életkor korcsoportokban	Jobb	A rendszer Ugyan- olyan	Roszzabb	Együtt	Életkor szerinti megoszlás	N
N	259	170	518	947		
30 és fiatalabb	37	25	38	100	24	225
31-40 éves	31	15	54	100	17	157
41-50 éves	24	11	65	100	20	189
51-60 éves	22	16	62	100	15	144
60 év feletti	22	20	58	100	24	231
Együtt	27	18	58	100	100	947

2. 3. sz. táblázat

A rendszer megítélése a kérdezettek iskolai végzettség szerinti csoportjaiban

SZONDA 2000						
Életkor korcsoportokban	Jobb	A rendszer Ugyan-	Roszzabb	Együtt	Életkor szerinti	N

		olyan			megoszlás	
N	259	170	519	948		
8 alatt	22	23	55	100	15	147
8 oszt.	15	12	73	100	30	285
Szmk.	24	23	53	100	20	189
Középfok	39	17	44	100	24	223
Felsőfok	51	19	30	100	11	104
Együtt	27	18	55	100	100	948

2.4.sz. táblázat A rendszerváltás megítélése az aktív kérdezettek körében a munkajelleg csoportokon belül

SZONDA 2000						
Munkajelleg Aktívak	Jobb	A rendszer Ugyan-olyan	Rosszabb	Együtt	Mjelleg szerinti megoszlás	N
N	128	70	198	397		
Vezető, ért.	51	21	28	100	16	65
Vállalkozó	38	23	39	100	12	46
Irodai dolg.	27	18	55	100	10	38
Szadmunk.	31	17	52	100	41	164
Bet., segéd munk	21	13	66	100	21	84
Együtt	32	18	50	100		397

2.5.sz. táblázat A rendszerváltás megítélése a nem aktív kérdezettek körében a munkajelleg csoportokon belül

SZONDA 2000						
Munkajelleg Nem aktívak	Jobb	A rendszer Ugyan-olyan	Rosszabb	Együtt	Mjelleg szerinti megoszlás	N
N	104	81	286	471		
Vezető, ért.	47	13	40	100	10	49
Vállalkozó	35	9	56	100	3	12
Irodai dolg.	20	9	71	100	10	49
Szadmunk.	29	23	48	100	22	103
Bet., segéd munk	15	17	68	100	55	258
Együtt	22	17	61	100	100	471

3. Néhány társadalmi érték megítélése

Az elmúlt évek során több kutatásunkban foglalkoztunk azzal a kérdéssel, hogy az emberek hogyan élik meg néhány fontos érték változását. Feltételeztük, hogy a rendszerváltásban való csalódottságnak, sőt, időben növekvő csalódottságnak egyik fő oka a létbiztonságok meggyengülése lehet, másik oka a szabadságok megítélésének módosulása: a rendszerváltás egyik fő mozgatója és legfontosabb nyeresége a szabadságok megnövekedése. Valóban, mint ezt 1993 óta folytatott vizsgálataink

mutatják⁸, mindkét érték fontossága roppant nagy - bár nem minden szabadság vagy biztonság fontossága egyforma.

SZABADSÁG-ÉRTÉKEK 2000-ben.⁹

A 3.1. sz. táblázat a szabadságok értékelését mutatja be. A kérdés egyik metszete az, hogy mennyire tartanak fontosnak bizonyos szabadságokat (sajtó, vallás, tulajdon, stb.), a másik pedig, hogy mennyire látják ezeket biztosítottak.

A szabadságok fontosságának megítélését tekintve 2000-ben a 11 érték fontosságának átlaga 5.3, az egyes értékek fontossága között 2 pont a legnagyobb különbség. Legfontosabb az orvosválasztás, a vélemény-nyilvánítás, az életforma-választás és legkevésbé fontos a pártalakítás és a civil szerveződés.

Ami a szabadságok biztosítottságát illeti, a szabadságok sorrendje ebből a szempontból eltér a fontossági sorrendektől: legszembetűnőbb, hogy a második legfontosabb szabadság, a vélemény-nyilvánítás szabadsága a biztosítottság sorrendjében a 11 szabadság közül a 10., míg az ötödik legfontosabb szabadság, a sajtószabadság, az utolsó a biztosítottság szempontjából. A szabadságok biztosítottságának átlaga 5.9. Leginkább biztosított a vallásszabadság, az utazás, az orvosválasztás és a pártalakítás. **Legkevésbé biztosított a sajtó- és vélemény-nyilvánítás.**

Az elvárások és a biztosítottság arányát tekintve, **legnagyobb a deficit a vélemény-nyilvánítást, az életforma-választást, az orvosválasztást és a sajtószabadságot illetően,** vagyis ezekkel az értékekkel kapcsolatban érzékelik az emberek azt, hogy az elvárásokhoz képest kevésbé biztosítottak. Az elvártnál lényegesen nagyobb mértékben biztosított a pártszervezés, a civil szerveződés, a vallás, illetve valamivel nagyobb mértékben biztosított az utazás, a vállalkozás, a politikai szabadság és a tulajdon szabadsága.

SZABADSÁG-ÉRTÉKEK alakulása az elmúlt öt évben.

Az elmúlt öt évben a 11 szabadság-értéket tekintve, az értékek fontossági struktúja nem változott, mindhárom adatfelvételben gyakorlatilag az értékek fontossági sorrendje azonos: legfontosabbnak tartott érték az orvosválasztás, a vélemény-nyilvánítás és az életmód-választás (2. és 3. váltakozva), legkevésbé fontos a pártalakítás és a civil szerveződés. (3.2. sz. táblázat)

---

⁸ Minthogy a korábbi vizsgálatok csak városokra vonatkoztak, itt csak az 1995, 1996, 1997 évi eredményekkel hasonlítjuk a mai adatokat. A korábbi évek tendenciái azonban rendkívül hasonlóan az itt bemutatottakhoz.

⁹ A szabadságokra vonatkozó két kérdésünk a következő volt: "Kérem, mondja meg, hogy a következő szabadságjogok mennyire fontosak Önnek. Értékelje 1-től 7-ig, ahol a 7-es azt jelenti, hogy nagyon fontos, az 1-es pedig azt, hogy egyáltalán nem fontos Önnek az adott szabadságjog? Tehát mennyire fontos Önnek a .." A 11 szabadságérték a következő volt: vallásszabadság, vélemény-nyilvánítás, az orvosválasztás, a sajtószabadság, a pártalakítás, csoportok, érdekvédelmi szervezetek alakításának szabadsága, tulajdonszerzés, utazás, életforma-választás, vállalkozás, politikai szabadság." "És Ön szerint mennyire biztosítottak ezek a szabadságok? Kérem, értékelje most is 1-től 7-ig, ahol a 7-es azt jelenti, hogy teljes mértékben biztosítottak, az 1-es pedig azt, hogy egyáltalán nem biztosítottak. Tehát mennyire biztosított ma Magyarországon az..."

Az egyes adatfelvételek éveit tekintve, 1995-ben a fontosságok választási átlagai között 2,1, 1997-ben 1,9 pont volt a távolság, 2000-ben 2,0. Az egyes fontosságok választási átlagai 1995-ben 6,0 és 3,9 között, 1997-ben 5,9 és 4,0, 2000-ben 6,3 és 4,3 között voltak. A szabadságértékek átlagos fontossága 1995-ben 5,4, két évvel később 5,2, öt évvel később 5,4 volt (3.3.a. és 3.3.b. sz. táblázatok).

A változatlan értékstruktúrán belül néhány szabadság-érték fontossága az elmúlt öt évben némileg megnőtt: felértékelődött pártalakítás (+0.4), az orvosválasztás (+0.3), a tulajdonszerzés, a vallás, a civil-szerveződés (+0.2) fontossága, továbbá nőtt valamelyest az életmód-választás, a vélemény-nyilvánítás, a sajtószabadság (+0.1) fontossága, árnyalatnyit leértékelődött az utazás, a vállalkozás (-0.1) és teljesen azonos maradt a politikai szabadság fontosságának megítélése. Ugyanakkor az elmúlt öt során 1997-ben csökkent leginkább az értékeknek tulajdonított fontosság, ez alól csupán a politikai szabadság kivétel, amit mindhárom évben, egymástól teljesen különböző mintákon azonos fontosságúnak értékelték az emberek.

Az egyes értékek érzékelt biztosítottsága némi elmozdulást, hullámzást mutat a különböző adatfelvételek éveiben, emellett bizonyos értékek biztosítottságát mindhárom évben szinte azonosnak ítélik az emberek: az utazás és a vallás szabadságát érzékelik legbiztosabbnak, ezt követi az orvosválasztás, majd a pártszervezés. **Legkevésbé biztosított a sajtószabadság**, mindhárom időpontban az utolsó, azaz 11. az értékek sorrendjében. **A vélemény-nyilvánítás 1995-ben és 2000-ben is a 10., az életmódválasztás pedig a 9.** A pártszervezés szabadságát azonos mértékűnek ítélik mindhárom évben. Kedvezőbbnek ítélik a tulajdonszerzés szabadságát 1997-ben és 2000-ben is, rosszabbnak ítélik a politikai szabadság és a civil szerveződés szabadságát az elmúlt évekhez képest. A vállalkozás szabadságának biztosítottságában hullámzást érzékeltek az emberek: 1997-ben érezték a legkevésbé biztosítottnak, ekkor az 1995-ös 7. helyről visszaszorult a 10. helyre, majd 2000-ben a 6. helyre került.

A szabadságok biztosítottságát tekintve, 'biztosítottság aránya' gyakran 100 % fölött van. Ez nem azt jelenti, hogy sokallják a szabadságok biztosítottságát. Csupán azt, hogy a biztosítottság - pl. a pártalakítás esetében - megvan, de ezt a szabadságot nem értékelik olyan magasra, mint mondjuk az orvosválasztás vagy a sajtó szabadságát. A szabadságok fontosságának és biztosítottságának a viszonyát tekintve, három érték esetében érzékeltek a kérdezettek **deficitet** az elmúlt öt év során: **az életmódválasztás, a vélemény-nyilvánítás és a sajtószabadság esetében.** Ez utóbbi két érték esetében az 1997-es évben némi változás következett be, ekkor a deficit megszűnt, majd 2000-ben ismét érzékelték az emberek (3.4.sz.táblázat).

Össességében tehát azt mondhatjuk, hogy jelentős szabadság deficitet a polgárok nem érzékeltek 2000-ben Magyarországon.

3.1. sz. táblázat

A különböző szabadságok fontosságának és biztosítottságának értékelése 2000-ben 7 fokozatú skálák átlagai (1=legkevésbé, 7=leginkább) és %

	SZONDA 2000					
SZABADSÁGOK	Szabadság	Szabadság	biztos/	Szabadság	SZABADSÁGOK	Szabadság
Fontossági sorrendben	fontos	biztos	fontos	biztosságának	Biztosítottság	biztos

			%	sorrendje	sorrendjében	
1. Orvosválasztás	6.3	6.2	98	3.	1. Vallás	6.4
2. Vélemény	6.1	5.6	92	10.	2. Utazás	6.3
3. Életmód választás	6.0	5.8	96	9.	3. Orvosválasztás.	6.2
4. Utazás	5.7	6.3	111	2.	4. Párt-szervezés	6.0
5. Sajtó	5.7	5.6	99	11.	5. Tulajdon	5.9
6. Tulajdon	5.7	5.9	105	5.	6. Vállalkozás.	5.9
7. Vállalkozás	5.4	5.9	109	6.	7. Politika	5.8
8. Politikai	5.3	5.8	109	7.	8. Civil szerveződés	5.8
9. Vallás	5.1	6.4	125	1.	9. Életmód választás	5.8
10. Civil szerveződés	4.5	5.8	128	8.	10. Vélemény	5.6
11. Párt-alakítás	4.3	6.0	140	4.	11. Sajtó	5.6
Átlag	5.3	5.9	111			5.9

3.2.sz. táblázat A szabadságok fontossági és biztosítottsági sorrendje az egyes adatfelvételek évei szerint

SZABADSÁGOK	SZABADSÁG FONTOSSÁGI SORREND			SZABADSÁG BIZTOSÍTOSSÁGI SORREND			BIZTOS / FONTOS %		
	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Orvosválasztás	1.	1.	1.	3.	3.	3.	103	102	98
Életmód választás	3.	2.	3.	9.	8.	9.	98	98	96
Utazás	4.	4.	4.	1.	1.	2.	107	112	111
Vélemény	2.	3.	2.	10.	9.	10.	93	100	92
Tulajdon	6.	6.	6.	8.	5.	5.	107	107	105
Sajtó	5.	5.	5.	11.	11.	11.	98	102	99
Vállalkozás	7.	7.	7.	7.	10.	6.	107	108	109
Politikai	8.	8.	8.	5.	7.	7.	113	108	109
Vallás	9.	9.	9.	2.	2.	1.	129	137	125
Civil szerveződés	10.	10.	10.	6.	6.	8.	140	133	128
Párt-alakítás	11.	11.	11.	4.	4.	4.	159	150	140

3.3.a. sz. táblázat A különböző szabadságok fontosságának és biztosítottságának értékelése, az egyes adatfelvételek évei szerint 7 fokozatú skálák átlagai (1=legkevésbé, 7 = leginkább) és %

SZABADSÁGOK	SOCO, 1995			MHP 97			SZONDA 2000		
	Szabad-ság fontos	Szabad-ság biztos	Biztos/ fontos %	Szabad-ság fontos	Szabad-ság biztos	Biztos/ fontos %	Szabad-ság fontos	Szabad-ság biztos	Biztos/ fontos %
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Orvosválasztás	6.0	6.2	103	5.9	6.0	102	6.3	6.2	98
Életmód választás	5.9	5.8	98	5.8	5.7	98	6.0	5.8	96
Utazás	5.9	6.3	107	5.7	6.4	112	5.7	6.3	111
Vélemény	6.0	5.6	93	5.7	5.7	100	6.1	5.6	92
Tulajdon	5.5	5.9	107	5.4	5.8	107	5.7	5.9	105
Sajtó	5.6	5.5	98	5.4	5.5	102	5.7	5.6	99
Vállalkozás	5.5	5.9	107	5.3	5.7	108	5.4	5.9	109
Politikai	5.3	6.0	113	5.3	5.7	108	5.3	5.8	109
Vallás	4.9	6.3	129	4.6	6.3	137	5.1	6.4	125
Civil szerveződés	4.3	6.0	140	4.3	5.7	133	4.5	5.8	128
Párt-alakítás	3.9	6.2	159	4.0	6.0	150	4.3	6.0	140
Ország átlaga	5.4	6.0	111	5,2	5.9	113	5.3	5.9	111

3.3.b. sz. táblázat A különböző szabadságok fontosságának és biztosítottságának értékelése az egyes adatfelvételek évei szerint

SZABADSÁGOK	SZABADSÁG FONTOS			SZABADSÁG BIZTOS			BIZTOS / FONTOS %		
	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Orvosválasztás	6.0	5.9	6.3	6.2	6.0	6.2	103	102	98
Életmód választás	5.9	5.8	6.0	5.8	5.7	5.8	98	98	96
Utazás	5.9	5.7	5.7	6.3	6.4	6.3	107	112	111
Vélemény	6.0	5.7	6.1	5.6	5.7	5.6	93	100	92
Tulajdon	5.5	5.4	5.7	5.9	5.8	5.9	107	107	105
Sajtó	5.6	5.4	5.7	5.5	5.5	5.6	98	102	99
Vállalkozás	5.5	5.3	5.4	5.9	5.7	5.9	107	108	109
Politikai	5.3	5.3	5.3	6.0	5.7	5.8	113	108	109
Vallás	4.9	4.6	5.1	6.3	6.3	6.4	129	137	125
Civil szerveződés	4.3	4.3	4.5	6.0	5.7	5.8	140	133	128
Párt-alakítás	3.9	4.0	4.3	6.2	6.0	6.0	159	150	140
Ország átlaga	5.4	5.2	5.3	6.0	5.9	5.9	111	113	111

3.4.sz. táblázat A szabadságok fontosságának, biztosítottságának egyenlege

SZABADSÁG	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000
	Biztos/ fontos%	Biztos/ fontos %	Biztos/ fontos%
Orvosválasztás	103	102	98
Életmód választás	98	98	96
Utazás	107	112	111
Vélemény	93	100	92
Tulajdon	107	107	105
Sajtó	98	102	99
Vállalkozás	107	108	109
Politikai	113	108	109
Vallás	129	137	125
Civil szerveződés	140	133	128
Párt-alakítás	159	150	140

BIZTONSÁGOK 2000-ben¹⁰

Az emberek számára az egyes biztonságok - kivéve a politika kiszámíthatóságát - csaknem egyformán fontosak, majdnem maximális, átlagosan 6,7 a fontosságuk átlaga. Az értékek fontossági sorrendjében első a gyermekek jövője, ezt követi a lakhatás, a családi élet, a munkabiztonság, az egészségügyi ellátás, a jövedelem biztonsága, a közbiztonság és a politika kiszámíthatósága. A biztonság-értékek biztosítottsága már hullámzó, leginkább a családi élet biztonsága adott, legkevésbé a közbiztonság.(3.5.sz.táblázat)

A biztonságok fontosságának és biztosítottságának különbsége nagy, azaz jelentős deficitet érzékelnek az emberek: 50 % a közbiztonság esetében és 52 % a

¹⁰ A biztonságokra vonatkozó két kérdésünk így hangzott: "Kérem, hogy a következő dolgok mindegyikéről mondja meg, hogy mennyire fontos Önnek a biztonságérzete szempontjából. Most is az előbbihez hasonló módon értékeljen 1-től 7-ig. Tehát mennyire fontos Önnek a biztonságérzete szempontjából az anyagi biztonság, a családi élet biztonsága, az egészségügyi ellátás biztonsága, a lakhatás biztonsága, munkahelyének biztonsága, gyermekei jövőjének biztonsága, a politika kiszámíthatósága és a közbiztonság?" Az egyes biztonságokra egyenként, egymás után kérdeztünk rá. "És hogy érzi, mennyire biztosak az Ön életében? Ismét értékeljen 1-től 7-ig, ahol a 7-es azt jelenti, hogy teljesen biztos, az 1-es pedig azt, hogy teljesen bizonytalan. Tehát mennyire érzi biztosnak...?"

jövedelem esetében, azaz ezen két érték esetében a legnagyobb az emberek által érzékelt hiány, deficit. 61 %-os a deficit a gyermekek jövőjét és 68%-os a munkabiztonságát illetően. 71 % a politika kiszámíthatóságát, 72 % az egészségügyi ellátást, 79% a lakhatást illetően. A legkisebb a deficit a családi élet biztonságát illetően, ebben az esetben 89%.

Biztonságok alakulása 1995-2000 között

Mindhárom évben az emberek számára **legfontosabb biztonság a gyerekek jövőjének biztonsága**. Ezt követi a lakhatás és a családi élet biztonsága. A munka biztonsága a nyolc biztonság közül 1995-ben és 1997-ben is a hetedik helyre sorolódott, még 2000-ben a 4. legfontosabb biztonság. Ezen biztonság fontossága tehát felerősödött az elmúlt öt évben. Az egészségügyi ellátás biztonsága a két utolsó adatfelvételkor az ötödik helyre került az 1995-ös negyedik helyről. A jövedelem biztonsága az egyes évek fontossági sorrendjében 5-4-6, a közbiztonság hátrább sorolódik és a politikai kiszámíthatósága mindhárom évben az utolsó.(3.6.táblázat)

A biztonságok biztosítottságát tekintve, a három adatfelvétel sorrendjei egyes értékek esetében azonosak, néhány érték esetében némi elmozdulást mutatnak: mindhárom évben azonosan első a családi élet biztosítottsága, ezt követi a lakhatás (2), az egészségügyi ellátás (3), a munkabiztonsága (4), a gyermekek jövője (5), a politikai kiszámíthatósága (6,7,6), a jövedelem biztonsága (7,6,7), és a közbiztonság(8). **A legfontosabb biztonság, a gyermekek jövője tehát csak az ötödik az értékek biztosítottságának sorrendjében.**

Mindhárom évben az emberek úgy érzékelik, hogy hiányzik a biztonság mindennapi életükből. **Legnagyobb deficitet a közbiztonságot, a jövedelmet, a gyermekek jövőjének biztonságát, illetve a politikai kiszámíthatóságát illetően tapasztalnak az emberek.** A három adatfelvételt összehasonlítva, a biztonságdeficit az egyes értékek esetében változnak. Csökken a közbiztonság deficitje (44,48,50%), a gyermekek jövőjének biztonságdeficitje (57,58,61%), és a politikai kiszámíthatóságának deficitje (62,62,71%). **Növekszik a lakhatás biztonságának deficitje (86,84,79%), az egészségügyi ellátásé (81, 75, 72%), a munkabiztonságé (72, 73, 68%), stagnál a jövedelembiztonság (51, 54, 52%), és a családi élet biztonságának deficitje (90,88,89%),**

A biztonságok biztosítottságának és fontosságának egyenlege

A biztonságok biztosítottságából kivontuk a fontosságukat, így megkaptuk a biztonságok egyenlegét. Az előzőekkel összehangban a közbiztonság, a jövedelembiztonság és a gyermekek jövőjének biztonsága mutatja a biztosítottság a fontosság közti legnagyobb különbséget (3.9.sz. táblázat).

A szabadságok és biztonságok fontosságának 'egyenlege'

A két érték fontosságának egybevetéséből számítottuk ki a szabadságok és biztonságok 'egyenlegét', amikor a szabadságok fontosságának átlagából egyénenként kivontuk a biztonságok fontosságának átlagát. A kérdezettek 18 %-a számára fontosabb vagy ugyanolyan fontos a szabadság mint a biztonság, míg a többi kérdezett számára

csaknem azonos arányban 1, 1-2, illetve több fokozattal fontosabb a biztonság. (28, 28, 26%) A nők számára, az irodai dolgozók és segéd- és betanított munkások, az alacsony iskolázottságúak és a teljesen szegények és a rendszert negatívan megítélők számára fontosabbak a biztonságok mint más csoportok számára. (3.11.b.sz. táblázat) 1997-hez képest 2000-ben a szabadságot a biztonsággal azonos fontosságúnak vagy fontosabbnak érzők arányai az egyes foglalkozási csoportokon belül hasonlóbbá váltak, a vezetők, értelmiségiek, a vállalkozók és az irodai dolgozók aránya csökkent, a szakmunkásoké, segédmunkásoké nőtt, ugyanakkor a biztonságot a szabadságnál sokkal fontosabbnak tartók aránya a segéd- és betanított munkások kivételével csökkent. A segéd- és betanított munkások továbbra is a biztonságot jóval fontosabbnak tartják, mint a szabadságokat. A biztonságoknak szélsőségesen nagy fontosságot tulajdonítók aránya a kérdezettek iskolai végzettsége szerint csoportjaiban nagyon eltérőek: az alacsonyabb végzettségűek fele illetve 32 %-a tulajdonít nagy fontosságot a biztonságoknak a szabadságokéhoz képest. Összességében tehát az említett fontos változók szerint a kérdezettek nagyon megosztottak a biztonságok fontosságára vonatkozó véleményeikben. A megosztottságuk a szegénység szubjektív érzetével kapcsolatban kimutatott csoportspecifikumokkal azonos.

3.5.sz. táblázat.

A különböző biztonságok fontosságának és biztosítottságának értékelése 2000-ben 7 fokozatú skálák átlagai (1=legkevésbé, 7=leginkább) és %

BIZTONSÁGOK Fontossági sorrendben	SZONDA 2000					
	Bizton- ság fontos	Bizton- ság biztos	Biztos/ fontos %	Biztonság biztoságának sorrendje	Biztonság biztosági sorrendben	Biztonság biztos
1. Gyerekek jövője	6.9	4.2	61	5.	1. Családi élet	6.1
2. Lakhatás	6.9	5.4	79	2.	2. Lakhatás	5.4
3. Családi élet	6.9	6.1	89	1.	3. Egészségügyi ellátás	4.9
4. Munkabiztonság	6.8	4.7	68	4.	4. Munkabiztonság	4.7
5. Egészségügyi ellátás	6.8	4.9	72	3.	5. Gyerekek jövője	4.2
6. Jövedelem	6.8	3.5	52	7.	6. Politika kiszámíth.	4.2
7. Közbiztonság	6.8	3.4	50	8.	7. Jövedelem	3.5
8. Politika kiszámíthatósága	5.9	4.2	71	6.	8. Közbiztonság	3.4
Átlag	6.7	4.6	69			4.6

3. 6.sz. táblázat A különböző biztonságok fontosságának és biztosítottságának értékelése az egyes adatfelvételek évei szerint

BIZTONSÁGOK	BIZTONSÁG FONTOS			BIZTONSÁG BIZTOS			BIZTOS / FONTOS %		
	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000
Gyerekek jövője	1.	1.	1.	5.	5.	5.	56	58	61
Lakhatás	2.	3.	2.	2.	2.	2.	86	84	79
Családi élet	3.	2.	3.	1.	1.	1.	90	88	89
Egészségügyi ellátás	4.	5.	5.	3.	3.	3.	81	75	72
Jövedelem	5.	4.	6.	7.	6.	7.	51	54	52
Közbiztonság	6.	6.	7.	8.	8.	8.	44	48	50
Munkabiztonság	7.	7.	4.	4.	4.	4.	72	73	68
Politika kiszámíthatósága	8.	8.	8.	6.	7.	6.	62	62	71

3.7. a.sz. táblázat. A különböző biztonságot fontosságának és biztosítottóságának értékelése 1995, 1997, 2000.7 fokozatú skálák átlagai (1=legkevésbé,7=leginkább) és %

BIZTONSÁGOK	SOCO, 1995			MHP 97			SZONDA 2000		
	Bizton- ság fontos	Bizton- ság biztos	Biztos/ fontos %	Bizton- ság fontos	Bizton- ság biztos	Biztos/ fontos %	Bizton- ság fontos	Bizton- ság biztos	Biztos/ fontos %
Gyerekek jövője	6.9	3.9	56	6.9	4.0	58	6.9	4.2	61
Lakhatás	6.9	5.9	86	6.8	5.7	84	6.9	5.4	79
Családi élet	6.9	6.2	90	6.8	6.0	88	6.9	6.1	89
Egészségi ellátás	6.8	5.5	81	6.7	5.0	75	6.8	4.9	72
Jövedelem	6.8	3.5	51	6.8	3.7	54	6.8	3.5	52
Közbiztonság	6.8	3.0	44	6.7	3.2	48	6.8	3.4	50
Munkabiztonság	6.8	4.9	72	6.6	4.8	73	6.8	4.7	68
Politika kiszámíthatósága	5.8	3.6	62	5.7	3.6	62	5.9	4.2	71
Átlag	6,7	4,6	69	6,6	4,5	68	6,7	4,6	69

3. 7.b.sz. táblázat A különböző biztonságot fontosságának és biztosítottóságának értékelése az egyes adatfelvételek évei szerint

BIZTONSÁGOK	BIZTONSÁG FONTOS			BIZTONSÁG BIZTOS			BIZTOS / FONTOS %		
	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000	SOCO 1995	MHP 1997	SZONDA 2000
Gyerekek jövője	6.9	6.9	6.9	3.9	4.0	4.2	56	58	61
Lakhatás	6.9	6.8	6.9	5.9	5.7	5.4	86	84	79
Családi élet	6.9	6.8	6.9	6.2	6.0	6.1	90	88	89
Egészségi ellátás	6.8	6.7	6.8	5.5	5.0	4.9	81	75	72
Jövedelem	6.8	6.8	6.8	3.5	3.7	3.5	51	54	52
Közbiztonság	6.8	6.7	6.8	3.0	3.2	3.4	44	48	50
Munkabiztonság	6.8	6.6	6.8	4.9	4.8	4.7	72	73	68
Politika kiszámíthatósága	5.8	5.7	5.9	3.6	3.6	4.2	62	62	71
Átlag	6,7	6,6	6,7	4,6	4,5	4,6	69	68	69

3.8.sz. Biztonságot fontosságának, biztosítottóságának egyenlege

	SOCO, 1995	MHP 97	SZONDA 2000
BIZTONSÁGOK	Biztos/ fontos%	Biztos/ fontos%	Biztos/ fontos%
Gyerekek jövője	56	58	61
Lakhatás	86	84	79
Családi élet	90	88	89
Egészségi ellátás	81	75	72
Jövedelem	51	54	52
Közbiztonság	44	48	50
Munkabiztonság	72	73	68
Politika kiszámíthatósága	62	62	71
Átlag	69	68	69

3.9. sz. táblázat

Biztonságok biztosítottságának - fontosságának egyenlege

Biztonságok	SZONDA 2000					
	Biztosítottság egyenlő v. nagyobb a fontosságnál	Biztosítottság 1-2 fokkal kisebb a fontosságnál	Biztosítottság 3-4 fokkal kisebb a fontosságnál	Biztosítottság 5-6 fokkal kisebb a fontosságnál	Összesen	Átlag
Gyerekek jövője	13	32	39	16	100	-2.691
Lakhatás	45	29	16	10	100	-1.450
Családi élet	60	29	9	2	100	-.779
Egé.ügyi ellátás	28	35	28	9	100	-1.918
Jövedelem	8	22	46	24	100	-3.255
Közbiztonság	9	20	42	29	100	-3.367
Munkabiztonság	28	31	26	15	100	-2.157
Politika kiszámíthatósága	30	35	26	9	100	-1.661

3.10.sz. táblázat A szabadságok és biztonságok fontosságának 'egyenlege'

	SOCO 95	MHP 97	2000
Szabadság fontosabb, vagy ugyanolyan fontos, mint biztonság	14	16	18
Biztonság max. 1 fokozattal fontosabb	33	27	29
Biztonság 1-2 fokozattal fontosabb	26	28	27
Biztonság több, mint 2 fokozattal fontosabb	27	30	26
Total	100	100	100

3.11.b. sz. táblázat A szabadságok és biztonságok fontosságának ‘egyenlege’ néhány fontosabb változó szerint 2000

	Szabadság fontosabb, vagy ugyanolyan fontos, mint biztonság	Biztonság max. 1 fokozattal fontosabb	Biztonság 1-2 fokozattal fontosabb	Biztonság több, mint 2 fokozattal fontosabb	Együtt
Összes, n	176	285	276	249	988
Összes, %	18	28	28	26	100
A kérdezett neme					
Férfi	20	31	31	18	100
Nő	16	27	25	32	100
Kérdezett munkajellege szerint					
Vezető, ért.	19	46	29	6	100
Vállalkozó	18	45	24	13	100
Irodai dolg.	16	28	33	23	100
Szaktmunk.	18	36	31	15	100
Bet., segédmunk	15	15	39	31	100
Iskolai végzettség szerint					
8 alatt	14	11	24	51	100
8 oszt.	16	25	27	32	100
Szmk.	18	32	32	18	100
Középfok	21	38	25	16	100
Felsőfok	20	38	37	5	100
Szubjektív szegénység szerint					
Teljesen szegény	16	21	18	45	100
Ritkán szegény	17	28	30	25	100
Nem szegény	23	36	29	12	100
Rendszerváltozás megítélése szerint					
Roszbabb	15	28	26	31	100
Ugyanolyan	15	28	28	29	100
Jobb	26	32	30	12	100

3.11.a. sz. táblázat A szabadságok és biztonságok fontosságának ‘egyenlege’ néhány fontosabb változó szerint 1997

	Szabadság fontosabb, vagy ugyanolyan fontos, mint biztonság	Biztonság max. 1 fokozattal fontosabb	Biztonság 1-2 fokozattal fontosabb	Biztonság több, mint 2 fokozattal fontosabb	Együtt
Összes, n	189	330	333	360	1212
Összes, %	16	27	28	30	100
Jöv tercilis szerint					
1. Alsó	12	20	30	38	100
2	12	30	28	30	100
3. Felső	22	33	24	22	100
Htfő. munkajellege szerint					
Vezető, ért.	25	42	19	13	100
Vállalkozó	32	26	28	14	100
Irodai dolg.	20	27	27	26	100
Szaktmunk.	11	29	32	28	100
Bet., segéd munk	11	29	26	34	100
Htfő. iskolai végzettsége szerint					
8 alatt	12	18	27	42	100
8 oszt.	10	22	25	43	100
Szmk.	10	28	33	28	100
Középfok	22	30	26	23	100
Felsőfok	25	36	23	17	100
Szubjektív szegénység szerint					
Teljesen szegény	14	20	26	40	100
Ritkán szegény	12	28	28	31	100
Nem szegény	25	30	25	19	100
Rendszerváltozás megítélése szerint					
Roszbabb	11	25	29	35	100
Ugyanolyan	15	28	28	30	100
Jobb	30	33	23	14	100

3.12. sz. táblázat A szabadságok és biztonságok fontosságának ‘egyenlege’ néhány fontosabb változó szerint 2000

	Szabadság fontosabb, vagy ugyanolyan fontos, mint biztonság	Biztonság max. 1 fokozattal fontosabb	Biztonság 1-2 fokozattal fontosabb	Biztonság több, mint 2 fokozattal fontosabb	Együtt
Összes, n	176	285	276	249	988
Összes, %	18	28	28	26	100
Életkori csoportok					
30 és fiatalabb	18	34	32	16	100
30 - 40 éves	17	33	30	20	100
41 - 50 éves	18	30	28	24	100
51 - 60 éves	19	29	27	25	100
60 és felette	17	20	23	40	100
Kérdezett foglalkozási viszonya					
Aktív	17	33	32	18	100
Nyugdíjas	18	23	24	35	100
Más inaktív	16	28	38	18	100
Munkanélküli	13	36	25	26	100
Eltartott	24	27	24	25	100
Összevonva.					
Nem aktív	18	26	25	31	100
Település típusa					
Budapest	28	37	19	16	100
Megyeszékhely	17	30	25	28	100
Város	13	31	34	22	100
Község	16	22	30	32	100
Régió					
Budapest	28	37	19	16	100
Észak-Dunántúl	17	31	33	19	100
Dél-Dunántúl	14	24	24	38	100
Közép-Dunántúl	13	28	37	22	100
Észak-Magyaró.	12	26	28	34	100
Kelet-Magyaró.	19	25	26	30	100

4. Az állam szerepe¹¹

Miközben a rendszerváltás óta az állami-költségvetési szerepvállalás alakításában egyértelműen cél az állami újraelosztást arányának csökkentése, az állampolgárok körében **növekszik az igény az állam szerepvállalása, felelősségvállalása iránt.** Az egyes területeket tekintve, 2000-ben teljes mértékű állami szerepvállalást igényelt a kérdezettek többsége az egészségügyi ellátás (82%), a munkalehetőségek (80%), a megfelelő nyugdíjak (79%) és a fogyatékosak megélhetésének biztosításáért (4.1.sz. táblázat). Az állami felelősséget legkevésbé a gyerekek eltartásáért (47%) és a felsőfokú oktatásért (49%) várják el az emberek, de még ezt is a kérdezettek csaknem fele elvárja! Az állam szerepvállalásával kapcsolatos igény növekedését mutatja, hogy 1995-höz képest 2000-ben több mint 20%-kal nőtt azok aránya, akik szerint teljes mértékben felelősséget kell vállalnia az államnak a 6 éven aluli gyermekek eltartásáért (31 %-ról 60%-ra) és az egészségügyi ellátásért (60%-ról 82%-ra). 16%-kal nőtt azok aránya, akik a fogyatékosok megélhetésért, a fiatalok első lakáshozjutásáért, és a gyerekek eltartásáért teljes mértékű állami felelősségvállalást igényelnek (4.4. sz. táblázat).

Azok aránya, akik az adott ügyben maximális állami felelősséget várnak el, egyes feladatok esetében a különböző években az első adatfelvétel eredményeihez képest előbb csökkenő, majd az első felmérés arányait is túlszárnyaló emelkedést mutat: a megfelelő nyugdíjakért, a munkalehetőségek biztosításáért, a fiatalok első lakáshozjutásáért, a felsőfokú oktatásért, a gyerekek eltartási költségeiért 1996-ban és 1997-ben kevesebben várnak el maximális állami felelősséget, mint 1995-ben, ugyanakkor 2000-ben ezekben a dolgokban az 1995-ös adatfelvételkor tapasztalt elvárásokhoz képest megnő az állami felelősség iránti igény.

Más feladatokat illetően a maximális állami felelősséget elvárók aránya fokozatosan emelkedik 1995-höz képest: így a fogyatékosok ellátásáért, a középiskolai oktatásért, a 6 éven aluli gyermekek gondozásáért maximális állami felelősséget elvárók aránya valamelyet mértékben emelkedik az 1995-öshöz képest. Egyedül az általános iskolai oktatásért maximális állami felelősséget elvárók aránya mutat hullámzást, de 1995-höz képest ebben az esetben is emelkedik minden évben az arányuk.

A maximális állami felelősségvállalás iránti igény növekedése egyértelmű, ha az 1995. évi adatfelvétel arányait tekintjük viszonyítási alapként 100 %-nak és a következő évek adatfelvételeinek arányait ennek a százalékában adjuk meg. (4.5.sz. táblázat) 2000-ben a maximális állami felelősségvállalást elvárók aránya az 1995-höz képest 105 % (ez a legalacsonyabb emelkedés), a 6 éven aluli gyermekek gondozásáért maximális állami

---

¹¹ Az állam feladatvállalására vonatkozó két kérdésünk így hangzott: " Kérem, mondja meg, hogy Ön szerint milyen mértékben kellene az államnak felelősséget vállalnia az egészségügyi ellátásért? Kérem, hogy osztályozzon 1-től 5-ig, ahol az 5-ös azt jeleneti, hogy Ön szerint az államnak teljes mértékben felelősséget kellene vállalnia érte, az 1-es pedig azt, hogy az államnak egyáltalán nem kellene felelősséget vállalni ezért. A közbülső számok átmenetet jelentenek." A következőkre kérdeztünk rá: egészségügyi ellátás, 6 éven aluli gyermekek gondozása, általános iskolai oktatás, felsőfokú oktatás, gyermekek eltartása, megfelelő nyugdíjak, fiatalok első lakáshoz jutása, munkalehetőségek biztosítása, fogyatékosok megfelelő megélhetésének biztosítása." "És Ön szerint ma mennyire vállal felelősséget az állam ezekért a dolgokért: túl sokat vállal, éppen megfelelő mértékben vállal az állam felelősséget vagy túl keveset vállal?"

felelősségvállalást elvárók aránya az 1995. évi arányhoz képest 194 %, a gyermekek eltartási költségeit illetően 152%, míg az egészségügyi ellátást illetően 137%, a fiatalok első lakáshozjutásáért 130% az arány.

4.1 sz. táblázat Az állami felelősségvállalás iránti igény mértéke 2000.

Háztartásfők válaszainak átlaga és megoszlása, az 5 (Teljes mértékben felelős) és 1 (Egyáltalán nem felelős) válaszok alapján ¹²

Adott évi sor-rend	Felelősség területei	Állam felelőssége					
		Átlagosan	Csekély	Közepes	Nagy	Együtt	Ebből: 5
		(1,2)	(3)	(4,5)			
		(2000) N= 1000					
1.	Egészségügyi ellátásért (1)	4.8	1	4	95	100	82
2.	Munkalehetőségek biztosításáért (9)	4.7	1	5	94	100	80
3.	Megfelelő nyugdíjakért (7)	4.7	1	6	93	100	79
4.	Fogyatékosok megélhetéséért (10)	4.7	1	6	93	100	77
5.	Általános iskolai oktatásért (3)	4.6	0	9	91	100	69
6.	Fiatalok első lakáshozjutásáért (8)	4.6	2	10	88	100	69
7.	Középiskolai oktatásért (4)	4.4	1	15	84	100	56
8.	6 éven aluli gyerekek gondozásáért (2)	4.4	4	16	80	100	60
9.	Felsőfokú oktatásért (5)	4.2	3	24	73	100	49
10.	Gyerekek eltartási költségeiért (6)	4.1	5	25	70	100	47
	Átlagosan	4.5					

4.2.sz. táblázat

Az állami felelősségvállalás iránti igény szerinti sorrendek 1995, 1996, 1997, 2000.

	Felelősség területei 1995. évi sorrendben	SOCO 1995	MHP 1996	MHP 1997	SZONDA 2000
1.	Megfelelő nyugdíjakért(7)	1	1	1	3
2.	Munkalehetőségek biztosításáért(9)	2	5	5	2
3.	Egészségügyi ellátásért (1)	3	2	3	1
4.	Fogyatékosok megélhetéséért (10)	4	4	2	4
5.	Általános iskolai oktatásért (3)	5	3	4	5
6.	Középiskolai oktatásért (4)	6	6	6	7
8.	Fiatalok első lakáshoz jutásáért (8)	7	8	8	6
9.	Felsőfokú oktatásért (5)	8	9	9	9
10.	Gyerekek eltartási költségeiért (6)	9	10	10	10
7.	6 éven aluli gyerekek gondozásáért (2)	10	7	7	8

¹² Csak az értelmezhető válaszok alapján

4.3 sz. táblázat. Az állami felelősségvállalás iránti igény mértéke az egyes adatfelvételek éveiben. Átlagos felelőség.

(1 -5 közötti osztályzatok, 1= Egyáltalán nem felelős, 5= Teljes mértékben felelős)
(Zárójelben a kérdőívben szereplő sorrend)

	Felelőség területei 1995. évi sorrendben	SOCO 1995	MHP 1996	MHP 1997	SZONDA 2000
1.	Megfelelő nyugdíjakért(7)	4,6	4,6	4,7	4.7
2.	Munkalehetőségek biztosításáért(9)	4,5	4,4	4,4	4.7
3.	Egészségügyi ellátásért (1)	4,4	4,5	4,6	4.8
4.	Fogyatékosok megélhetéséért (10)	4,4	4,5	4,6	4.7
5.	Általános iskolai oktatásért (3)	4,3	4,5	4,5	4.6
6.	Középiskolai oktatásért (4)	4,2	4,2	4,2	4.4
8.	Fiatalok első lakáshoz jutásért (8)	4,2	4,0	4,2	4.6
9.	Felsőfokú oktatásért (5)	4,0	3,8	3,8	4.2
10.	Gyerekek eltartási költségeiért (6)	3,7	3,5	3,6	4.1
7.	6 éven aluli gyerekek gondozásáért (2)	3,6	4,0	4,0	4.4
	Átlag	4,19			4,50

4.4. sz. táblázat.

Az állami felelősségvállalás iránti igény mértéke az egyes adatfelvételek éveiben
Összesből 5-ös osztályzat

	A SOCO1995.évi % csökkenő sorrendjében	SOCO 1995	MHP 1996	MHP 1997	SZONDA 2000
1.	Megfelelő nyugdíjakért(1)	75	72	76	79
2.	Munkalehetőségek biztosításáért (2)	68	62	63	80
3.	Fogyatékosok megélhetéséért (4)	61	69	72	77
4.	Egészségügyi ellátásért (3)	60	63	67	82
5.	Általános iskolai oktatásért(5)	55	67	64	69
6.	Fiatalok első lakáshozjutásért (7)	53	41	42	69
7.	Középiskolai oktatásért (6)	46	48	50	56
8.	Felsőfokú oktatásért (8)	44	31	33	49
9.	Gyerekek eltartási költségeiért (9)	31	25	27	47
10.	6 éven aluli gyerekek gondozásáért (10)	31	43	44	60

4.5.sz. táblázat

Az állami felelősségvállalás iránti igény változása (az ötös osztályzatokat adók arányának változása, ha 1995=100%)

	A SOCO1995.évi % csökkenő sorrendjében	SOCO 1995	MHP 1996	MHP 1997	SZONDA 2000
		SOCO=100			
1.	Megfelelő nyugdíjakért(1)	75	96	101	105
2.	Munkalehetőségek biztosításáért (2)	68	91	93	118
3.	Fogyatékosok megélhetéséért (4)	61	113	118	126
4.	Egészségügyi ellátásért (3)	60	105	112	137
5.	Általános iskolai oktatásért(5)	55	122	116	125
6.	Fiatalok első lakáshozjutásért (7)	53	77	79	130
7.	Középiskolai oktatásért (6)	46	104	109	122
8.	Felsőfokú oktatásért (8)	44	70	75	111
9.	Gyerekek eltartási költségeiért (9)	31	81	87	152
10.	6 éven aluli gyerekek gondozásáért (10)	31	139	142	194

4.6.sz. táblázat Az állami felelősségvállalás iránti igény változása 1995-höz képest (az ötös osztályzatot adók aránya)

	A SOCO1995.évi % csökkenő sorrendjében	SOCO 1995	MHP 1996	MHP 1997	SZONDA 2000
1.	Megfelelő nyugdíjakért(1)	75	- 3	+ 1	+ 4
2.	Munkalehetőségek biztosításáért (2)	68	- 6	- 5	+12
3.	Fogyatékosok megélhetéséért (4)	61	+ 8	+11	+16
4.	Egészségügyi ellátásért (3)	60	+ 3	+ 7	+22
5.	Általános iskolai oktatásért(5)	55	+12	+ 9	+14
6.	Fiatalok első lakáshozjutásért (7)	53	-12	-11	+16
7.	Középiskolai oktatásért (6)	46	+ 2	+ 4	+10
8.	Felsőfokú oktatásért (8)	44	-13	-11	+ 5
9.	Gyerekek eltartási költségeiért (9)	31	- 6	- 4	+16
10.	6 éven aluli gyerekek gondozásáért (10)	31	+12	+13	+29

4.7.sz.táblázat Az állami felelősségvállalás iránti igény mértéke 1995 és 1996 és 1997

Háztartásfők válaszainak átlaga és megoszlása, az 5 (Teljes mértékben felelős) és 1 (Egyáltalán nem felelős) válaszok alapján ¹³

Adott évi sorrend	Felelősség területei (1996-ban zárójelben jelölve 1995. évi sorrend)	Állam felelőssége					
		Átlagosan	Csekély (1,2)	Közepes (3)	Nagy (4,5)	Együtt	Ebből:5
		SOCO (1995) N=1327					
1.	Megfelelő nyugdíjakért	4,6	2	7	91	100	75
2.	Munkalehetőségek biztosításáért	4,5	3	12	85	100	68
3.	Egészségügyi ellátásért	4,4	2	14	84	100	60
4.	Fogyatékosok megélhetéséért	4,3	2	14	84	100	61
5.	Általános iskolai oktatásért	4,3	4	16	80	100	55
6.	Középiskolai oktatásért	4,2	5	18	77	100	46
7.	Fiatalok első lakáshozjutásért	4,2	5	21	74	100	53
8.	Felsőfokú oktatásért	4,0	7	23	70	100	44
9.	Gyerekek eltartási költségeiért	3,7	13	33	54	100	31
10.	6 éven aluli gyerekek gondozásáért	3,6	18	32	50	100	31
		MHP (1996) N=1327					
1.	Megfelelő nyugdíjakért(1)	4,6	2	7	90	100	72
2.	Egészségügyi ellátásért (3)	4,5	1	12	87	100	63
3.	Általános iskolai oktatásért(5)	4,5	1	13	86	100	67
4.	Fogyatékosok megélhetéséért (4)	4,5	2	10	88	100	69
5.	Munkalehetőségek biztosításáért (2)	4,4	4	12	84	100	62
6.	Középiskolai oktatásért (6)	4,2	3	22	75	100	48
7.	6 éven aluli gyerekek gondozásáért (10)	4,0	9	26	65	100	43
8.	Fiatalok első lakáshozjutásért (7)	4,0	8	27	65	100	41
9.	Felsőfokú oktatásért (8)	3,8	11	32	57	100	31
10.	Gyerekek eltartási költségeiért (9)	3,5	17	39	44	100	25
		MHP (1997) N=					
1.	Megfelelő nyugdíjakért(1)	4,7	1	5	94		76
2.	Fogyatékosok megélhetéséért (4)	4,6	1	7	92		72
3.	Egészségügyi ellátásért (3)	4,6	1	9	90		67
4.	Általános iskolai oktatásért(5)	4,5	2	11	88		64
5.	Munkalehetőségek biztosításáért (2)	4,4	3	13	85		63
6.	Középiskolai oktatásért (6)	4,2	3	19	78		50
7.	Fiatalok első lakáshozjutásért (7)	4,2	5	25	70		42
8.	6 éven aluli gyerekek gondozásáért (10)	4,0	7	27	66		44
9.	Felsőfokú oktatásért (8)	3,8	9	30	61		33
10.	Gyerekek eltartási költségeiért (9)	3,6	13	39	48		27

¹³ Csak az értelmezhető válaszok alapján

4.8.sz. táblázat**A kérdezett szerint az állam felelősségvállalása az adott kérdésben túl sok, túl kevés vagy éppen megfelelő, 2000**

	Túl sok	Éppen megfelelő	Túl kevés	Együtt
Fiatalok első lakáshoz jutásáért (8)	1	14	85	100
Munkalehetőségek biztosításáért (9)	1	19	80	100
Megfelelő nyugdíjakért (7)	2	19	79	100
Egészségügyi ellátásért (1)	2	20	78	100
Fogyatékosok megélhetésért (10)	1	33	66	100
Gyermekek eltartásáért (6)	1	40	59	100
Felsőfokú oktatásért (5)	4	44	52	100
6 éven aluli gyermekek gondozásáért (2)	1	51	49	100
Általános iskolai oktatásért (3)	1	50	49	100
Középiskola oktatásért (4)	2	49	49	100

4.9 sz. táblázat

A kérdezett megítélése szerint az állam vállalása az adott kérdésben túl kevés, éppen megfelelő vagy túl sok 2000.

	Egészség- ügyi ellátásért	6 éven aluli gyerekek gondozásáért	Általános iskolai oktatásért	Közép- iskolai oktatásért	Felsőfokú oktatásért
Összes válasz százalékos megoszlása					
Túl keveset vállal	75	45	46	45	47
Éppen megfelelő	20	47	47	46	40
Túl sokat vállal	2	1	1	2	3
Nincs válasz	-	-	-	-	1
Nem tudja	3	7	5	7	9
Együtt	100	100	99	100	100
N	1000	1000	1000	1000	1000
Értelmezhető válaszok százalékos megoszlása					
Túl keveset vállal	78	49	49	49	52
Éppen megfelelő	20	51	50	49	44
Túl sokat vállal	2	1	1	2	4
Együtt	100	100	100	100	100
N	965	925	944	923	904

	Gyerekek eltartási költségeiért	Megfelelő nyugdíja- kért	Fiatalok első lakás- hozjutásért	Munkalehe- tőségek biztosításáért	Fogyatéko- sok megél- hetéséért
Összes válasz százalékos megoszlása					
Túl keveset vállal	55	77	80	77	56
Éppen megfelelő	37	18	14	19	28
Túl sokat vállal	1	2	1	1	1
Nincs válasz	1	-	-	-	1
Nem tudja	6	3	5	3	14
Együtt	100	100	100	100	100
N	1000	1000	1000	1000	1000
Értelmezhető válaszok százalékos megoszlása					
Túl keveset vállal	59	79	85	80	66
Éppen megfelelő	40	19	14	19	33
Túl sokat vállal	1	2	1	1	1
Együtt	100	100	100	100	100
N	927	969	950	969	856

5. Az adóval kapcsolatos vélemények

Az adóval kapcsolatos vélemények nem változtak: 16 % vélekedik úgy, hogy az állam csökkentse az adókat és költsön kevesebbet az egészségügyre, az oktatásra és a szociális ellátásokra, 58 % gondolja azt, hogy maradjanak így az adók és ugyanennyit költsön az állam ezekre a kiadásokra, 26% szerint az állam inkább emelje az adókat és költsön többet az egészségügyre, az oktatásra és a szociális ellátásokra.

5.1. sz. táblázat

Az adóval kapcsolatos vélemények az egyes adatfelvételek évei szerint¹⁴

Az állam az adókat	MHP 1996	MHP 1997	SZONDA 2000
Csökkentse	16	16	12
Hagyja változatlanul	55	59	46
Növelje	29	25	20
Összesen	100	100	100¹⁵

5.3. sz. táblázat

Az adóval kapcsolatos véleményük szerint néhány fontosabb változó szerint 2000

	2000			
	Csökkentse az adókat	Maradjo n így	Növelje az adókat	Együtt
Összes, n	113	417	185	100
Összes, %	16	58	26	100
Kérdezett munkajellege szerint				
Vezető, ért.	19	57	24	100
Vállalkozó	18	67	15	100
Irodai dolg.	14	69	17	100
Szaktmunk.	18	64	18	100
Bet., segéd munk	16	54	30	100
Iskolai végzettség szerint				
8 alatt	17	51	32	100
8 oszt.	18	55	27	100
Szmk.	16	68	16	10
Középfok	12	60	28	100
Felsőfok	15	55	30	100
Szubjektív szegénység szerint				
Teljesen szegény	15	49	36	100
Ritkán szegény	17	59	24	100
Nem szegény	14	63	23	100
Rendszerváltozás megítélése szerint				
Roszbabb	20	53	27	100
Ugyanolyan	21	55	24	100
Jobb	12	61	27	100

5.3. sz. táblázat

¹⁴ A kérdés pontosan így hangzott: Mint Ön is tudja, az adó mértéke és az állami kiadások között szoros összefüggés van. Felolvasok három véleményt. Kérem, hogy mondja meg, melyik áll legközelebb az Ön véleményéhez? Ha a kormánynak volna lehetősége, akkor

- inkább csökkentse az adókat, és költsön kevesebbet az egészségügyre, az oktatásra és a szociális ellátásokra, vagy

- maradjanak az adók és továbbra is ugyanennyit költsön az állam ezekre a dolgokra, vagy

- inkább emelje az állam az adókat és költsön többet az egészségügyre, az oktatásra és a szociális ellátásokra?

¹⁵ Az értelmezhető válaszok százalékában.

Az adóval kapcsolatos vélemények néhány fontosabb változó szerint 1997

	1997			
	Csökkentse az adókat	Maradjon így	Növelje az adókat	Együtt
Összes, n	125	474	192	791
Összes, %	16	60	24	100
Jöv. tercilis szerint				
1. Alsó	15	59	26	100
2	16	56	28	100
3. Felső	16	64	20	100
Htfő. munkajellege szerint				
Manager, ért.	21	61	18	100
Vállalkozó	29	53	18	100
Irodai dolg.	15	67	17	100
Szaktmunk.	15	65	20	100
Bet., segéd munk.	17	62	21	100
Htfő. iskolai végzettsége szerint				
8 alatt	16	53	32	100
8 oszt.	16	54	29	100
Szmk.	15	63	22	100
Középfok	15	65	21	100
Felsőfok	19	59	23	100
Szubjektív szegénység szerint				
Teljesen szegény	23	43	35	100
Ritkán szegény	12	64	24	100
Nem szegény	20	61	19	100
Rendszerváltozás megítélése szerint				
Roszbabb	16	59	25	100
Ugyanolyan	14	64	23	100
Jobb	19	55	26	100